

Har du kysset denne kvinnen?

Den unge kvinnen som en gang druknet
i Seinen, er ikke bare udødeliggjort - hun er
gjenopplivet mange millioner ganger.

48
68

ETTERLIGNING: Dødsmasken til den ukjente kvinnen fra Seinen ble en populær pyntegenstand over hele Europa (t.v.). Livredningsdukken «Anne» fikk hennes ansikt, men smilet forsvant fordi munnen skulle kunne åpnes.

En gang på slutten av 1800-tallet blir liket av en ung kvinne fisket opp av Seinen. For folkene som jobber på likhuset ved siden av Notre Dame-katedralen, er slike funn hverdagskost. En tredjedel av dem som dør i Paris på denne tiden, blir funnet i elven, og mange av dem er unge kvinner som har tatt sitt liv på grunn av ulykkelig kjærlighet. Det uvanlige er ansiktet hennes. Ansiktsuttrykket er så fredfullt og smilet så mystisk vakkert. Hvordan er det mulig å møte døden med slik ynde?

Likhuset på Ile de la Cité hadde et langt vindu ut mot gaten. Her ble de

MUNN- TIL-MUNN- DUKKEN

I år er det 100 år siden Åsmund Lærdal, oppfinneren av redningsdukken «Anne», ble født.

TEKST: INGVILL
BRYN RAMBØL

uidentifiserte likene stilt ut, slik at byens borgere kunne gå forbi på sin søndagstur og se om det var noen de dro kjensel på. Det var også vanlig å lage gipsavstøpning av likene, slik at pårørende kunne identifisere dem etter begravelsen.

Den mystisk vakre kvinnen fra Seinen ble aldri identifisert. Men dødsmasken hennes ble solgt i flere eksemplarer enn gipsversjonen av Beethoven, blir det sagt. Rundt århundreskiftet hang hun i atelierer og på kunsthøyskoler over hele Europa. Hun ble fotografert av dadaisten og surrealistene Man Ray og malt av vår

egen Halfdan Egedius. Mytene om hennes død ble gjenstand for noveller og romaner. «Seinens Ofelia» ble hun kalt, og forfatteren Albert Camus, som hadde en maske i sin skulptursamling, beskrev henne som «en druknet Mona Lisa».

OVER TIL STAVANGER. Vi vet ikke hvem hun var før hun døde. Men vi vet hvem hun ble etterpå. Den historien begynner i Stavanger i 1954. Leketøysprodusenten Åsmund Lærdal finner sin to år gamle sønn Tore livløs i vannet. Dette var før kunnskap om livredning var allemannseie, men

REDNINGSMANN: Åsmund Lærdal holdt på å miste sin lille sønn i drukning. Det skulle vise seg å få stor betydning for utbredelsen av kunnskap om livredning. Ikke minst takket være «Anne» - hans oppfinnelse, som han her demonstrerer, i 1961.

rent instinktivt holder faren sønnen opp ned og får vannet ut av lungene hans. Han redder guttens liv.

På denne tiden har Åsmund Lærdal gjort suksess med lekedukken «Anne», laget i mykplast. Hans kunnskap om dette nymotens materialet gjør at han blir kontaktet av Røde Kors, som trenger kunstige sår til opplæring av medisinsk personell. Slik kommer Lærdal i kontakt med den norske anestesilegen Bjørn Lind, som igjen kobler ham med den amerikanske legen Peter Safar. Han hadde nylig oppdaget at munn-til-munn-metoden kunne redde liv, og var på jakt etter

Han ble nesten besatt av ideen om å lage en livaktig dukke

en måte å lære opp folk i den nye metoden på.

- Far ble nesten besatt av ideen om å lage en livaktig øvingsdukke som kunne være et effektivt hjelpemiddel for å lære opp hele befolkningen i de nye livredningsmetodene, forteller Tore Lærdal. Han er sønnen som ble reddet av sin far for 60 år siden, og som nå driver familiebedriften Laerdal Medical.

Ikke bare måtte dukken være funksjonell - med åpen munn og lunger som fylte seg når man blåste luft inn på riktig måte, den måtte også se tiltalende ut. Munn-til-munn-metoden

ville være omstridt. Det visste både den norske dukkemakeren og legene Lind og Safar, som han samarbeidet med. Både bluferdigheten og frykten for smittsomme sykdommer var langt større enn i dag. Siden dukken først skulle brukes til opplæring i Forsvaret, var Lærdal sikker på at det måtte være en kvinne. Hun måtte være pen, men anstendig - ikke sexy. Hun måtte vekke omsorgsfølelse hos folk, men ikke se for død ut.

DEN PERFEKTE KVINNEN. En dag Åsmund Lærdal besøkte sine svigerforeldre, fant han henne. Hun

VERDENSBERØMT: Over hele verden trener mennesker livreddende førstehjelp på «Anne». Her er det japanere som får opplæring i hjertemassasje og munn-til-munn-metoden.

var perfekt! Masken som hang som en pyntegenstand på veggen deres, hadde alt han var ute etter. Han tok masken ned fra veggen og med til den dansk-norske skulptøren Emma Mathiassen, som gjorde kvinnens munn åpen og ga henne et skandinavisk, blondt hår. Slik ble den ukjente kvinnen fra Seinen, den populære dødsmasken med det mystiske smilet, til Resusci Anne - også kjent som Rescue Anne.

Livredningsdukken er laget i ulike varianter og i over 2,5 millioner ek-

Over 2,5 millioner dukker brukes over hele verden

semplarer, og blir i dag brukt over hele verden. Ved 50-årsjubileet for moderne gjenopplivning i 2010 anslo den amerikanske hjerteforeningen at mellom 300 og 400 millioner mennesker har fått praktisk opplæring i hjerte-lunge-redning, og at dette har bidratt til å redde mer enn to millioner liv. Langt de fleste av disse er lært opp på Resusci Anne-dukkene fra Stavanger.

MICHAEL JACKSON. «Annie, are you OK?» spør amerikanerne når de står

bøyd over dukken på livredningskurs. Michael Jackson hadde også vært på kurs før han skrev tekstlinjen til «Smooth Criminal». Det har vært mange spekulasjoner om hvem «Annie» er når han synger «Annie, are you OK? Are you OK, Annie?», men så viser det seg altså at det er dukken fra Lærdal han synger om. I 2009 ble en litt mindre kjent artist også inspirert av historien om redningsdukkens ansikt.

Da vokalisten Lesley Chopin i gruppen Mulberry Hawk hørte en radio-

Her death gives life to many. Her face could save us all. The girl the Seine rejected could still knock on your door. She of a thousand kisses her lips could give you life. And this may be the reason why she smiles her knowing smile

(Fra forestillingen The Legend of L'Inconnue)

dokumentar på BBC om den ukjente piken fra Seinen og Resusci Anne fra Stavanger, ble hun så beveget at hun straks skrev en sangtekst om henne. Musikermannen hennes, Denis Chopin, satte musikk til, og deres kunstner venn Alexandra G. laget bilder. Det ble 18 sanger og teaterkonserten *The Legend of L'Inconnue*, som i høst er blitt spilt på scener rundt omkring i Storbritannia. Til uken gjester forestillingen Stavanger kulturhus i anledning at det i år er 100 år siden Åsmund Lærdal ble født.

Forestillingen forteller en av versjonene av myten om L'Inconnue. Den handler om 16 år gamle Ewa Lazlo fra Ungarn. Hun får se et postkort med bilde av Eiffeltårnet, som var under bygging til den store verdensutstillingen i 1889. Så fascinert blir hun av tårnet at hun flykter til Paris og får jobb som danser i et teater. Der blir hun forelsket i en franskmann, som viser seg å være gift. For å skåne hans familie blir de enige om å avslutte forholdet. Da bruddet er et faktum, blir den unge jenta oppsøkt av en annen mann som truer med å avsløre kjærlighetsforholdet hvis hun ikke vil bli hans. Trekantdramaet ender idet Ewa Lazlo drukner i Seinen. Forestillingen gir ikke svar på om hun ofret sitt eget liv for at mannen hun elsket ikke skulle bli avslørt, eller om hun ble dyttet uti av den forsmådde elskeren. Uansett finner Ewa Lazlo en slags fred der nede i vannmassene.

DEN SANNE HISTORIEN? Mange har forsøkt å finne svar på hva som er den riktige versjonen av historien om L'Inconnue. For noen år siden inter-

FOTO: FRA BOKEN «THE LEGEND OF L'INCONNUE»

OPPHAVSKVINNEN? I en britisk teaterkonsert som settes opp i Stavanger til uken, er ungarske Ewa Lazlo hovedpersonen. En av mytene om L'Inconnue går ut på at den unge danseren, som levde på slutten av 1800-tallet, var kvinnen bak dødsmasken som ble utgangspunktet for Lærdals redningsdukke.

vjuet den britiske avisen The Guardian Claire Forrestier, en av etterkommerne etter gipsmakeren som skal ha laget masken. «Se på den», sier hun til avisen. «Det ville knapt være mulig å ta en så perfekt avstøpning av en druknet kvinne.» Forrestier mener derfor det er mer sannsynlig at masken stammer fra en ung, vakker og høyst levende modell som arbeidet hos gipsmakeren.

For Tore Lærdal spiller det liten rolle om kvinnen bak masken var ungarsk eller fransk. Men han velger

FOTO: BERT-ERIK ROSSAVIK/LAERDAL MEDICAL

HAR INSPIRERT MANGE: Halfdan Egedius malte «Den ukjente kvinnen fra Seinen», trolig i 1898 og trolig med dødsmasken som modell. Bildet ble funnet i et kott for ti år siden, og henger nå på veggen hos Laerdal Medical, som produserer redningsdukken «Anne».

bestemt å tro på den dominerende teorien om at hun druknet.

- Det er selvfølgelig veldig spesielt at en person som drukner, har et slikt vakkert, forsonende uttrykk i ansiktet. I så måte er det jo en artig tanke, slik teatergruppen fra England antyder, at hun ante hvilken betydning hun ville komme til å få. Kanskje forutså denne unge kvinnen at hennes død ville komme til å redde andres liv, og at det er derfor hun smiler så underfundig? ■

a-magasinet@aftenposten.no